

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Лефтеров В.О., Алексенцева-Тімченко К.С.

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПОВЕДІНКА

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
(в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої
освіти ступеня магістра факультету психології,
політології та соціології)

Одеса
Фенікс
2019

УДК 331.101.3:159

**Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
протокол від 28 вересня 2019 року № 1**

Рецензенти:

Максименко Ю.Б. – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та диференціальної психології Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського;

Онищук В.М. доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології Одеського Національного університету ім. І.І. Мечникова.

Лефтеров В.О., Алексенцева-Тімченко К.С. Організаційна поведінка: навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології) / В.О. Лефтеров, К.С. Алексенцева-Тімченко. – Одеса: Фенікс, 2019. – 31 с.

Навчально-методичні рекомендації з курсу «Організаційна поведінка» розроблено відповідно до навчального плану і складається з навчальної програми курсу, методичних рекомендацій із проведення практичних занять, підготовки до іспиту, завдань для самостійної роботи, списку рекомендованої літератури. Вивчення дисципліни «Організаційна поведінка» допоможе студентам зрозуміти особливості функціонування «людського ресурсу» організації, соціально-психологічні характеристики створення та діяльності сучасних організацій, а також розкрити свій особистий потенціал та власну поведінку в організаціях.

Матеріали призначені для студентів факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія», які навчаються за спеціальностями «соціологія», «психологія» та «політологія».

УДК 331.101.3:159

© Лефтеров В.О., © Алексенцева-Тімченко К.С., 2019

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Знання про закономірності і соціально-психологічні особливості поведінки людини в організаціях розглядається сьогодні як невід'ємний компонент загальної культури фахівця будь-якого профілю. Тим більше це відноситься до вимог, що пред'являються до сфери його професійної компетентності. Умовами ефективної діяльності майбутнього фахівця є знання організаційних, управлінських закономірностей. Тому цілком закономірно, що «Організаційна поведінка» є загальноосвітнім курсом професійної підготовки майбутніх магістрів.

У даному курсі розкривається основний зміст «Організаційної поведінки», як міжгалузевої дисципліни, що розглядає психологічні та соціологічні закономірності поведінки людей у різноманітних організаціях, а також закономірності розвитку та функціонування самих організацій. «Організаційна поведінка» перетинається з психологією і соціологією управління, соціальною конфліктологією, загальною психологією, соціальною психологією, соціологією, політологією, менеджментом, філософією та іншими науками.

Навчально-методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Організаційна поведінка» розроблено для соціологів, психологів та політологів, чия професійна діяльність у майбутньому зажадає не тільки загальної соціально-психологічної культури, але і особливої організаційної компетентності, обізнаності в питаннях соціальних, політичних і психологічних особливостей діяльності організацій, роботи з персоналом в них. Знання «Організаційної поведінки» допоможе студентам розкрити свій особистий потенціал та власну поведінку в умовах організації, зрозуміти особливості функціонування «людського ресурсу» організації, що дозволить їм надалі найбільш грамотно і ефективно будувати комплекс організаційних, соціально-психологічних та політичних заходів.

ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета даного навчального курсу полягає у розкритті соціально-психологічних характеристик діяльності організацій і поведінки людини в умовах функціонування в сучасних організаціях.

Завдання курсу «Організаційна поведінка»:

- засвоїти понятійний апарат з «Організаційної поведінки»;

- засвоїти теоретичні основи побудови діяльності організацій;
- навчити студентів способам самоорганізації, механізмам управління груповими процесами і явищами, принципам підбору і оцінки персоналу;
- сформуванати у студентів вміння розробляти рекомендації щодо вдосконалення діяльності організації і використовувати їх в практиці організаційного консультування;

– закласти у студентів навички формування організаційної культури;
 Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати** :

- категоріальний апарат організаційної поведінки;
- уявлення про сучасний стан і тенденції розвитку організаційної поведінки та сучасної організації;
- особистісні детермінанти організаційної поведінки;
- методи побудови таких організаційних систем, центром яких є людина і її потреби;
- основні напрямки роботи з персоналом організації;
- методи опису поведінки працівників і групи в організації;
- комунікативні процеси і закономірності в організації, особливості організаційної культури;

вміти:

- розкривати потенціал персоналу організації й обирати напрямки удосконалення її діяльності, використовуючи сучасні технології;
- розробляти такі соціальні проекти організаційних схем, центром яких є людина і його потреби;
- визначати стратегії професійного соціологічного втручання, які дозволяли б виключати консерватизм в організації праці.
- управляти поведінкою індивіда, групи і команди з метою підвищення ефективності діяльності організації;
- вирішувати організаційні конфлікти та запобігати стресам людей в умовах організаційної діяльності;
- проектувати інноваційні зміни і розвиток організації.

Дисципліна «Організаційна поведінка», спираючись на такі основні компоненти, як індивід, група і організація, є основою для вивчення цілого комплексу управлінських дисциплін.

Методи проведення занять: лекції, практичні заняття, тренінги. Форма контролю: іспит, залік.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ теми	Види занять	Лекційні заняття (год.)		Практичні заняття (год.)		Самостійна робота (год.)	
		очна	заоч-на	очна	заоч-на	очна	заоч-на
1.	Історія вивчення та основні поняття теорії організацій і організаційної поведінки	2	1	2	1	6	12
2.	Теорії соціальних груп і організацій	4	1	4	1	8	12
3.	Основи індивідуальної поведінки	4	1	2	1	6	12
4.	Управління організацією	2	1	2		6	10
5.	Управління командами	2		2		8	12
6.	Робота з персоналом організації	4	2	4	1	6	12
7.	Комунікація в організаціях та організаційна культура	4	1	2	1	6	12
8.	Управління конфліктами та профілактика стресів в організаціях	4		4		8	12
9.	Інноваційні зміни та розвиток організації	4	1	4	1	6	12
	Всього	30	8	30	6	60	106

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Історія вивчення та основні поняття теорії організацій і організаційної поведінки

Розвиток теорії організацій. Історія індустріально-організаційної психології. Інструменти і методи науки. Організації як об'єкт соціологічного, психологічного та політологічного дослідження. Сутність поняття «організаційна поведінка». Поведінка людей в організаціях та соціально-психологічні закономірності розвитку і функціонування різноманітних організацій. Організаційна поведінка як феномен сучасного людського буття. Розробка та використання соціологічної, психологічної та політологічної методології для вирішення проблем організацій та проблем, з якими індивіди і групи стикаються в організаціях.

Організаційна поведінка як наука. Зв'язок організаційної поведінки з іншими дисциплінами. Цілі дослідження організаційної поведінки як наукової дисципліни. Рівні дослідження організаційної поведінки. Фактори, які впливають на організаційну поведінку: внутрішнє середовище організації, зовнішнє середовище організації, люди. Майбутнє організаційної поведінки. Зв'язок організаційної поведінки з психологією управління, соціальною психологією, менеджментом, соціологією, політологією, економікою, правом та іншими галузями науки і практики.

Тема 2. Теорії соціальних груп і організацій

Поняття групи. Класифікація груп. Реальні (контактні) і умовні групи, малі і великі групи. Функціональна організація малих. Первинні і вторинні групи, групи низького і високого рівня розвитку. Асоціації, корпорації, дифузні групи. Групи включення і референтні групи, групи формальні (офіційні) і неформальні (неофіційні).

Зв'язок динаміки структури груп з поняттям організації. Визначення організації, як сукупності фізичного розподілу ресурсів, що регламентують принципи і процедури її діяльності, а також відносин повноважень і обов'язків між її членами (Ф. Клиланд и В. Кинг, 1974). Організація у вузькому розумінні як будь-яка велика або мала групи з достатньо чіткою формальною структурою.

Механістичний підхід в теорії організацій. Бюрократичний підхід до побудови структур управління організацією. Структурно-функціональний

підхід в теорії організацій. Організації як відкриті системи. Сучасні тенденції в дослідженні організацій.

Різноманітність організацій та вимоги до їх створення і функціонування. Формальна організація. Неформальна організація. Стихійна організація. загальні характеристики організацій. Ресурси. Розподіл праці по горизонталі. Розподіл праці по вертикалі. Структура організацій. Участь персоналу в управлінні організацією: сучасний організаційний стиль.

Тема 3. Основи індивідуальної поведінки

Сутність понять «особистість», «індивідуальність» та «індивідуальна поведінка», як передумов поведінки людей в організаціях. Методи вивчення особистості. Детермінанти особистості. Сутність та зміст поняття «сприйняття». Етапи процесу сприйняття. Фактори, які впливають на сприйняття. Систематизація сприйняття. Викривлення сприйняття. Управління процесом сприйняття.

Темперамент як індивідуальний чинник поведінки. Риси та особливості характеру. Соціальні індивідуальні риси. Вольові, емоційні, інтелектуальні та моральні якості характеру. Типи характеру, акцентуації характеру та темпераменту. Особистість і національна культура.

Сутність та зміст поняття «цінності», та їх значення для поведінки людини. Типи цінностей. Установки. Сутність поняття «ставлення». Компоненти ставлення: пізнавальний, афективний, поведінковий. Типи відношення до роботи: задоволення роботою, залучення до роботи, відданість організації. Макіавеллізм, як схема політичної поведінки людини, що зневажає нормами моралі для досягнення політичних цілей. Формування навичок толерантної поведінки.

Сутність поняття «здобуття знань». Модель здобуття знань. Типи стилів здобуття знань. Теорія інструментального обумовлення Б.Ф. Скіннера. Теорія соціального навчання.

Типи відношення індивіда до роботи: задоволення роботою, залучення до роботи, відданість організації. Прогнозування поведінки на основі рис характеру. Управління поведінкою індивідів усередині організації. Особисті характеристики і робочі завдання.

Тема 4. Управління організацією

Підходи до трактування ролі керівника в організації. Теорії лідерства та управління людськими ресурсами. Владні повноваження і авторитет керівника. Психологічне осмислення ролі і місця керівника в системі

управління. Управлінські ролі керівника. Узагальнений портрет керівника організації: особові риси, здібності. Особистісні якості успішних керівників. Навики і знання ефективного керівника.

Проблеми, з якими стикаються керівники. Соціально-психологічні перешкоди ефективного керівництва. Мотиваційна сфера особи керівника: потреби, мотиви. Поняття психологічних типів керівника і їх вплив на управління. Вимоги до особистості керівника, пов'язані із специфікою і особливостями управління.

5. Управління командами

Характеристики ефективної команди. Фактори, які впливають на формування командних відносин. Ефективність команди, групова синергія. Ролі членів команди. Ролі, орієнтовані на задачу. Ролі, орієнтовані на взаємовідносини (соціально-емоційну підтримку). Члени команди, які мають подвійні ролі. Сторонні спостерігачі. Класифікація ролей членів команди за М. Белбіним.

Управління командами. Планування і організація діяльності команди. Керівництво в команді. Контроль і оцінка діяльності членів команди.

Тема 6. Робота з персоналом організації

Рекрутинг і відбір персоналу: принципи і методи. Психологічні дослідження для вирішення завдань професійного підбору та визначення професійної компетентності персоналу. Оцінка результативності праці персоналу.

Навчання і підвищення кваліфікації. Роль і призначення програм навчання в сучасних організаціях. Цілі організаційних програм навчання. Соціально-психологічні чинники процесу навчання. Методи навчання персоналу. Навчання без відриву від виробництва. Наставництво. Комп'ютеризоване навчання. Модифікація поведінки. Ротація персоналу. Вивчення реальних виробничих ситуацій. Ділові ігри, рольові ігри, віртуальний тренінг, тренінг самоконтролю, моделювання поведінки, індивідуальний тренінг менеджерів.

Розвиток і планування кар'єри. Розвиток кар'єри і етапи життя. Управління власною кар'єрою. Оцінка ефективності організаційних програм навчання. Ассесмент-центри та технології аудиту персоналу організації.

Професійна мотивація персоналу. Дотримання дисципліни. Мотивація праці, задоволеність роботою і залученість в неї. Зміст теорій мотивації.

Теорія потреби в досягненнях. Теорія ієрархії потреб. Відповідно до концепції Маслоу, людина витрачає головні зусилля на поведінкові акти, за допомогою яких задовольняються незадоволені потреби найнижчого рівня. Ці потреби є головною рушійною силою її поведінки доти, доки не будуть задоволені, після чого вони припиняють мотивування поведінки індивідуума. Теорія Альдерфера ERG (existence – потреби існування; relatedness – потреби в соціальних зв'язках; growth – потреби зростання). Зазначена теорія являє собою реорганізований варіант ієрархії Маслоу, однак у теорії ERG не передбачається твердого ранжирування цієї ієрархії.

Абсентеїзм, текучість кадрів, відданість працівника організації і результативність його праці. Безробіття. Боротьба із вживанням персоналом алкоголю і наркотиків, проявами жорстокості в організації. Робота з формування здорового психологічного клімату в організації.

Тема 7. Комунікація в організаціях та організаційна культура

Основні підходи та проблеми організаційної комунікації. Комунікативний процес в організації. Організаційні комунікативні зв'язки. Дослідження комунікативних зв'язків в організації. Комунікативне середовище в організації. Зовнішня комунікація організації.

Організаційна культура. Дослідження організаційної культури. Відповідність індивідуума і організації один одному. Профспілки. Неформальні групи: організація усередині організації. Зміна технології і організаційна структура.

Тема 8. Управління конфліктами та профілактика стресів в організаціях

Управління конфліктами в організаціях. Конфліктний менеджмент, поняття та методи. Конфлікти між керівниками і підлеглими: причини конфліктів в ланці «керівник-підлеглий», умови і способи попередження конфліктів «по вертикалі», вирішення конфліктів між керівником і підлеглими. Діагностика і прогнозування конфліктів. Трудові конфлікти і шляхи їх вирішення: види і функції трудових конфліктів, шляхи вирішення трудових конфліктів.

Профілактика стресів. Поняття й види стресу. Джерела стресу. Організаційні і особистісні фактори стресу. Модель стресу. Характер впливу стресу на людину. Прояви стресу. Заходи, які попереджають стрес. Засоби подолання стресу. Запобігання низької продуктивності праці, нещасних випадків і скарг з боку персоналу. Профілактика виробничих

стресів і способи боротьби з їх наслідками: організаційні заходи; індивідуальні підходи.

Тема 9. Інноваційні зміни та розвиток організації

Поняття інноваційних змін та організаційного розвитку. Організаційний розвиток та цінності. Моделі змін. Модель процесу змін К. Левіна: розморожування; зміни; заморожування; моделі організаційного розвитку.

Планування і впровадження організаційних змін. Оцінка заходів щодо організаційного розвитку. Соціалізація нових працівників. Ресоціалізація.

Впровадження організаційних змін в кампанії. Інноваційний супротив – досвід подолання. Соціологічне та психологічне супроводження організаційного розвитку. Психологічні концепції організаційного розвитку. Шляхи подолання психологічних бар'єри інноваційних змін організації. Інноваційна організаційна поведінка в міжнародному контексті.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Історія вивчення та основні поняття теорії організацій і організаційної поведінки

1. Історія виникнення та сучасні дослідження «Організаційної поведінки».
2. Організаційна поведінка як наука. Предмет, цілі і завдання курсу.
3. Сутність поняття «організаційна поведінка».
4. Зв'язок організаційної поведінки з іншими дисциплінами.

Література:

Основна: 1, 2, 6, 8

Допоміжна: 2, 14, 22, 23

Тема 2. Теорії соціальних груп і організацій

1. Групова діяльність в організаційних системах. Класифікація груп.
2. Поняття та види організацій.
3. Механістичний підхід в теорії організацій.
4. Бюрократичний підхід до побудови структур управління організацією.
5. Структурно-функціональний підхід в теорії організацій.

Література:

Основна: 2, 4, 5

Допоміжна: 1, 3, 6, 8, 10, 14, 15, 22

Тема 3. Основи індивідуальної поведінки

1. Індивідуальна поведінка, як передумова поведінки в організаціях.
1. Особистісні детермінанти поведінки.
2. Риси та особливості характеру, темпераменту, мотивації особистості.
3. Критеріальна основа поведінки людини. Цінності.
4. Установки як регулятори поведінки.

Література:

Основна: 1, 6, 7

Допоміжна: 7, 9, 11, 14, 15, 16, 18, 24

Тема 4. Управління організацією

1. Теоретико-прикладні основи управління організацією.
2. Характеристика систем управління персоналом сучасної організації.
3. Складові ефективності управління організацією.
4. Психологічна модель ефективного керівника організацією.

Література:

Основна: 3, 5, 7, 8

Допоміжна: 1, 3, 4, 5, 7, 8, 11, 15, 16, 19, 20

5. Управління командами

1. Характеристики ефективної команди. Фактори, які впливають на ефективність команди.
2. Ролі членів команди.
3. Управління командами. Планування і організація діяльності команди.

Література:

Основна: 2, 3, 4, 5, 9

Допоміжна: 2, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 15, 17, 18

Тема 6. Робота з персоналом організації

1. Поняття та основні напрямки роботи з персоналом організації.
2. Рекрутинг та відбір персоналу: принципи та методи.
3. Навчання та підвищення кваліфікації персоналу організацій.
4. Оцінка результативності праці персоналу.
5. Професійна адаптація працівників організації.
6. Профілактика поведінкових відхилень (девіацій) персоналу організації.

Література:

Основна: 1, 2, 6, 8

Допоміжна: 2, 3, 5, 8, 13, 15, 16, 19, 20, 21, 23, 24

Тема 7. Комунікація в організаціях та організаційна культура

1. Організаційна комунікація, основні підходи і проблеми.
2. Зміст комунікативних процесів в організації.

3. Організаційна культура як ціннісно-сміслове ядро організації.

Література:

Основна: 1, 4, 9

Допоміжна: 1, 6, 7, 8, 12, 16, 17, 20, 21

Тема 8. Управління конфліктами та профілактика стресів в організаціях

1. Сутність та чинники організаційних конфліктів.
2. Конфліктний менеджмент в організації.
3. Поняття та види стресу. Організаційні та особистісні фактори стресу.
4. Управління стресами та засоби їх подолання.
5. Профілактика виробничих стресів та професійного вигорання.

Література:

Основна: 2, 5, 9

Допоміжна: 1, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 19, 24

Тема 9. Інноваційні зміни та розвиток організації

1. Поняття інноваційних змін та організаційного розвитку.
2. Моделі змін. Модель процесу змін К. Левіна.
3. Психологічні бар'єри інноваційних змін організації.

Література:

Основна: 1, 2, 6, 8

Допоміжна: 2, 5, 7, 12, 14, 19, 23

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Історія вивчення та основні поняття теорії організацій і організаційної поведінки

1. Підготувати реферати:
 - Розвиток теорії організаційної поведінки.
 - Історія індустріально-організаційної психології.
 - Організації як об'єкт соціологічного, психологічного та політологічного дослідження.
 - Організаційна поведінка як основа цивілізаційних схем.
 - Розробка та використання соціологічної та психологічної методології для вирішення проблем організацій.
2. Творче завдання:
 - Скласти структурно-логічну схему: «Зв'язок психології організацій з психологією управління, соціальною психологією, менеджментом, соціологією, політологією, економікою та іншими галузями науки і практики».
 - Розробити прогностичну модель «Майбутнє організаційної поведінки».
3. Виконати контрольні завдання:
 - Організація і особистість: взаємозв'язок і протиріччя.
 - Феномен організаційної поведінки.
 - Сучасні тенденції в дослідженні організацій.

Тема 2. Теорії соціальних груп і організацій

1. Підготувати реферати:
 - Сучасні тенденції в дослідженні організацій.
 - Організації як відкриті системи.
 - Структура організацій.
 - Неформальні групи: організація всередині організацій. Профспілки.
2. Творче завдання:
 - Прокоментувати визначення організацій, як сукупності фізичного розподілу ресурсів, що регламентують принципи і процедури її діяльності, а також відносини повноважень і обов'язків між її членами (Ф. Клиланд и В. Кинг, 1974).

- Розробити схему «Різноморідність організацій та вимоги до їх створення і функціонування».
3. Виконати контрольні завдання:
- Зв'язок динаміки структури груп з поняттям організації.
 - Скласти таблицю характеристик: «Формальна організація. Неформальна організація. Стихійна організація».
 - Загальні характеристики організації.

Тема 3. Основи індивідуальної поведінки

1. Підготувати реферати:
- Образ «Я» (концепція «Я») як важливі особистісні утворення.
 - Вплив рівня самооцінки на поведінку людини.
 - Психологічний захист особистості та його прояв у поведінці.
 - Вірування і принципи як критеріальна основа поведінки людини.
 - Соціальні стереотипи людини та їх вплив на поведінку людини в організації.
 - Рольова поведінка та її прогнозування в організації.
2. Виконати контрольні завдання:
- З'ясувати сутність поняття індивід, «індивідуальність», особистість.
 - Визначити риси характеру, які за результатами досліджень в першу чергу визначають поведінку людини на роботі.
 - Охарактеризувати поведінку людей з високим рівнем авторитаризму та людей з високим ступенем макіавеллізму.
 - Охарактеризувати людей, яким притаманна така риса характеру, як самоадаптація.
 - Охарактеризувати людей, схильних до ризику.

Тема 4. Управління організацією

1. Підготувати реферати:
- Організаційний менеджмент: сучасний стан та перспективи розвитку.
 - Теорії лідерства та управління людськими ресурсами.
 - Узагальнений портрет керівника: особові риси, здібності.
2. Творче завдання:
- Психологічні перешкоди ефективного керівництва – навести та

прокоментувати приклади з практичної діяльності.

- Розробити психологічні рекомендації щодо ефективного управління сучасною організацією.
3. Виконати контрольні завдання:
- Поняття психологічних типів керівника і їх вплив на управління організацією.
 - Управління організаційними конфліктами.
 - Психологічний аналіз організаційного лідерства.

5. Управління командами

1. Підготувати реферати:
- Типи команд та їх відмінності.
 - Шляхи і засоби формування команди.
 - Критерії ефективності команди.
2. Виконати контрольні завдання:
- Охарактеризувати фактори, що впливають на ефективність команд.
 - Проаналізувати ролі, які виконують члени команди.
 - Визначити якими навичками повинні володіти члени команди.

Тема 6. Робота з персоналом організації

1. Підготувати реферати:
- Професійна мотивація персоналу.
 - Ассесмент-центри та технології аудиту персоналу організації.
 - Ротація персоналу організації – як форма навчання.
 - Управління власною кар'єрою в умовах організації.
 - Абсентеїзм, плинність кадрів і відданість працівника організації.
2. Творче завдання:
- Проаналізувати сучасні психологічні дослідження для вирішення завдань професійного підбору та визначення професійної компетентності персоналу
 - Задоволеність роботою і поведінка в організації – здійснити опис за прикладами різних сучасних організацій.
 - Скласти схему-алгоритм: «Розвиток і планування кар'єри».
3. Виконати контрольні завдання:
- Рекрутинг персоналу: форми, методи та досвід.
 - Залученість в роботу і прихильність організації: чинники,

пов'язані з особистістю працівника та організаційні чинники.

- Професійна мотивація персоналу організації. Дотримання дисципліни.
- Оцінка ефективності організаційних програм навчання.
- Визначення заходів щодо запобігання низької продуктивності праці, нещасних випадків і скарг з боку персоналу.

Тема 7. Комунікація в організаціях та організаційна культура

1. Підготувати реферати:

- Зовнішня комунікація організації.
- Переговори в організаційному контексті.
- Дослідження організаційної культури.
- Комунікативне середовище організації.

2. Творче завдання:

- Скласти схему «Організаційні комунікативні зв'язки».
- Проаналізувати організаційну культуру в контексті відповідності індивідуума і організації один одному.
- Відмінності міжособистісної й організаційної комунікації.

3. Виконати контрольні завдання:

- Дослідження комунікативних зв'язків в організації.
- Основні підходи та проблеми організаційної комунікації.
- Корпоративна культура в контексті комунікативних процесів організації.

Тема 8. Управління конфліктами та профілактика стресів в організаціях

1. Підготувати реферати:

- Діагностика і прогнозування конфліктів.
- Трудові конфлікти і шляхи їх вирішення.
- Організаційний стрес як складова сучасного соціального життя.
- Характер впливу стресу на людину.
- Моделі стресу та його подолання.

2. Творче завдання:

- Визначте правильну стратегію виходу з психологічної гри і вирішення конфліктної ситуації, перебуваючи спершу в ролі керівника, а потім – підлеглого. Ситуація: на нараді торгових агентів агент А розповідає, що постійно втрачає замовлення

через те, що конкуренти почали виробляти нову продукцію і продавати її за заниженими цінами. Колеги діляться з ним своїм досвідом успішного конкурування кожний у своїй сфері і дають поради, але всі пропозиції А відкидає, знаходячи в них недоліки і стверджуючи, що в його сфері ці прийоми не спрацюють. Чим більше заперечує А, тим більше йому намагаються допомогти. Через деякий час керівник Б зауважує: «Я бачу, що ви не хочете нічого змінити, і в мене зовсім зникло бажання продовжувати це обговорення!». Настає тиша.

- Визначити тактику 1 – для керівника, 2 – для підлеглого.
- Розглянути амбіції чи риси характеру особистості можуть бути стресорами для інших членів групи.

3. Виконати контрольні завдання:

- Проаналізувати види і функції трудових конфліктів, шляхи вирішення трудових конфліктів.
- Розглянути перелік шляхів боротьби зі стресом та власні відповіді на питання «Як боротися зі стресом».
- Навести класифікацію стресорів.
- Методи управління стресами на організаційному й особистому рівні.

Тема 9. Інноваційні зміни та розвиток організації

1. Підготувати реферати:

- Планування і впровадження інноваційних змін.
- Організаційний розвиток та цінності.
- Соціологічне та психологічне супроводження організаційного розвитку.
- Інноваційна організаційна поведінка в міжнародному контексті.

2. Творче завдання:

- Скласти план (програму) впровадження організаційних змін в кампанії.
- Організаційна поведінка інноваційного супротиву – досвід подолання.

3. Виконати контрольні завдання:

- Психологічні концепції організаційного розвитку.
- Шляхи подолання психологічних бар'єри інноваційних змін організації.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Розвиток теорії організаційної поведінки.
2. Історія індустріально-організаційної психології.
3. Організації як об'єкт соціологічного психологічного та політологічного дослідження.
4. Організаційна поведінка як основа цивілізаційних схем.
5. Розробка та використання соціологічної та психологічної методології для вирішення проблем організацій.
6. Сучасні тенденції в дослідженні організацій.
7. Організації як відкриті системи.
8. Структура організації.
9. Неформальні групи: організація всередині організації.
Профспілки.
10. Образ «Я» (концепція «Я») як важливі особистісні утворення.
11. Вплив рівня самооцінки на поведінку людини.
12. Психологічний захист особистості та його прояв у поведінці.
13. Вірування і принципи як критеріальна основа поведінки людини.
14. Соціальні стереотипи людини та їх вплив на поведінку людини в організації.
15. Організаційний менеджмент: сучасний стан та перспективи розвитку.
16. Теорії лідерства та управління людськими ресурсами.
17. Узагальнений портрет керівника: особові риси, здібності.
18. Шляхи і засоби формування команди.
19. Типи команд та їх відмінності.
20. Критерії ефективності команди.
21. Професійна мотивація персоналу.
22. Ассесмент-центри та технології аудиту персоналу організації.
23. Ротація персоналу організації – як форма навчання.
24. Управління власною кар'єрою в умовах організації.
25. Абсентеїзм, плинність кадрів і відданість працівника організації.
26. Зовнішня комунікація організації.
27. Переговори в організаційному контексті.
28. Дослідження організаційної культури.
29. Комунікативне середовище організації.

30. Діагностика і прогнозування конфліктів.
31. Трудові конфлікти і шляхи їх вирішення.
32. Організаційний стрес як складова сучасного соціального життя.
33. Характер впливу стресу на людину.
34. Моделі стресу та його подолання.
35. Планування і впровадження інноваційних змін.
36. Організаційний розвиток та цінності.
37. Соціологічне та психологічне супроводження організаційного розвитку.
38. Інноваційна організаційна поведінка в міжнародному контексті.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Історія виникнення та сучасні дослідження «Організаційної поведінки».
2. Організаційна поведінка як наука. Предмет, цілі і завдання курсу.
3. Сутність поняття «організаційна поведінка».
4. Зв'язок організаційної поведінки з іншими дисциплінами.
5. Розвиток теорії організаційної поведінки.
6. Історія індустріально-організаційної психології.
7. Організації як об'єкт соціологічного, психологічного та політологічного дослідження.
8. Організаційна поведінка як основа цивілізаційних схем.
9. Розробка та використання соціологічної, психологічної та політологічної методології для вирішення проблем організацій.
10. Групова діяльність в організаційних системах. Класифікація груп.
11. Поняття та види організацій.
12. Механістичний підхід в теорії організацій.
13. Бюрократичний підхід до побудови структур управління організацією.
14. Структурно функціональний підхід в теорії організацій.
15. Сучасні тенденції в дослідженні організацій.
16. Організації як відкриті системи.
17. Структура організації.
18. Неформальні групи: організація всередині організації. Профспілки.
19. Індивідуальна поведінка, як передумова поведінки в організаціях.
20. Особистісні детермінанти поведінки.
21. Риси та особливості характеру, темпераменту, мотивації особистості.
22. Критеріальна основа поведінки людини. Цінності.
23. Установки як регулятори поведінки.
24. Соціальні стереотипи людини та їх вплив на поведінку людини в організації.
25. Рольова поведінка та її прогнозування в організації.

26. Вплив рівня самооцінки на поведінку людини.
27. Теоретико-прикладні основи управління організацією.
28. Характеристика систем управління персоналом сучасної організації.
29. Психологічні складові діяльності ефективного керівника організацією.
30. Організаційний менеджмент: сучасний стан та перспективи розвитку.
31. Теорії лідерства та управління людськими ресурсами.
32. Узагальнений портрет керівника: особові риси, здібності.
33. Характеристики ефективної команди. Фактори, які впливають на ефективність команди.
34. Ролі членів команди.
35. Управління командами. Планування і організація діяльності команди.
36. Типи команд та їх відмінності.
37. Шляхи і засоби формування команди.
38. Критерії ефективності команди.
39. Поняття та основні напрямки роботи з персоналом організації.
40. Рекрутинг та відбір персоналу: принципи та методи.
41. Навчання та підвищення кваліфікації персоналу організацій.
42. Оцінка результативності праці персоналу.
43. Профілактика поведінкових відхилень (девіацій) персоналу організації.
44. Професійна мотивація персоналу.
45. Ассесмент-центри та технології аудиту персоналу організації.
46. Ротація персоналу організації – як форма навчання.
47. Управління власною кар'єрою в умовах організації.
48. Абсентеїзм, плинність кадрів і відданість працівника організації.
49. Організаційна комунікація, основні підходи і проблеми.
50. Зміст комунікативних процесів в організації.
51. Організаційна культура як ціннісно-смісловне ядро організації.
52. Зовнішня комунікація організації.
53. Переговори в організаційному контексті.
54. Дослідження організаційної культури.
55. Комунікативне середовище організації.
56. Сутність та чинники організаційних конфліктів.
57. Конфліктний менеджмент в організації.

58. Поняття та види стресу. Організаційні та особистісні фактори стресу.
59. Управління стресами та засоби їх подолання.
60. Профілактика виробничих стресів та професійного вигорання.
61. Діагностика і прогнозування конфліктів.
62. Трудові конфлікти і шляхи їх вирішення.
63. Організаційний стрес як складова сучасного соціального життя.
64. Характер впливу стресу на людину.
65. Моделі стресу та його подолання.
66. Поняття інноваційних змін та організаційного розвитку.
67. Моделі змін. Модель процесу змін К. Левіна.
68. Психологічні бар'єри інноваційних змін організації.
69. Планування і впровадження інноваційних змін.
70. Організаційний розвиток та цінності.
71. Соціологічне та психологічне супроводження організаційного розвитку.

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень теоретичних знань та вміння працювати з науковою літературою, знання матеріалу, продемонстрованого у виконаних (як правило) індивідуальних завданнях; обґрунтованість висновків, а також самостійність та повнота вирішення практичних завдань та аналізу матеріалів; активність та систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань, тестів, експрес-опитувань тощо.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування студентів, вирішення практичних завдань, тестові завдання (для зацікавленості у навчанні, розвитку здібностей студента може бути передбачено виконання інших, індивідуальних для кожного студента завдань).

Проміжний контроль проводиться після вивчення відповідних тем або блоку тем з метою з'ясування ступеню засвоєваності студентами відповідного об'єму опрацьованого та вивченого матеріалу та подальшої оцінки рівня отриманих знань. Форми проведення проміжного контролю: контрольна робота, колоквиум експрес-контроль на лекціях, тестове опитування, співбесіда (усне спілкування).

Підсумковий контроль у формі іспиту, заліку.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

При використанні форми контролю у вигляді заліку враховується поточна, зокрема самостійна робота, наукова діяльність студента. Крім того, студент має надати відповідь на залікове запитання. Оцінка рівня знань виконується за принципом "відповідь вірна" або "відповідь невірна". При вірній відповіді виставляється оцінка "зараховано", при невірній, неповній відповіді виставляється оцінка "не зараховано".

При проведенні іспиту відповідь студента оцінюється таким чином:

Відмінно – повна вірна відповідь на всі основні (три) та додаткові питання;

Добре – повна вірна відповідь на 2 основні питання, неповна або не зовсім вірна відповідь на одне з основних питань та (або) додаткові питання;

Задовільно – повна вірна відповідь на 1 основне питання за умови неповної або не зовсім вірної відповіді на одне з основних питань та (або) додаткові питання, чи відсутність відповіді на одне з основних питань;

не задовільно – відповідь відсутня або відповідь є помилковою на два або три основні питання.

ШКАЛА ЗА ECTS

Сума балів	Оцінка за 7-бальною шкалою	Оцінка за 4-бальною шкалою	
		екзамен	залік
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

1. Аширов Д.А. Организационное поведение: учеб. / Д.А. Аширов. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 360 с.
2. Власова О.І. Соціальна психологія організацій та управління: Підручник / О.І. Власова. – Видавництво К:ЦУЛ, 2010. – С. 396.
3. Карташова Л.В и др. Организационное поведение: Учебник. – М.; ИНФРА-М, 2000. – 220 с.
4. Конфліктологія : навч. посібник : рекомендовано МОН України. // уклад.: П.С. Прибутько та ін.– К.: КНТ, 2010. – 136 с.
5. Кочубей Н.В. Соціокультурна діяльність : навч. посіб.: рекомендовано МОН України / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Суми : Унів. кн., 2016. – 122 с.
6. Молчанова А.О. Організаційна поведінка: Навч. посібн. / А.О. Молчанова, І.В. Воляник, В.П. Кондратьєва // за наук. ред. А.О. Молчанової. – Івано-Франківськ: «Лілея-НВ», 2015. – 176 с.
7. Організаційна поведінка. Навчальний посібник для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності «Менеджмент організацій» / Укладач: М. В. Матушкіна. – Старобільськ, 2016. – 200 с.
8. Организационная психология / под ред. Г.В. Суходольского. – Харьков: Изд-во Гуманитарный Центр, 2004. – 256 с.
9. Психологія управління : навч. посібник : рекомендовано МОН України // за заг. ред. Д. І. Дзвінчука. – Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. – К. : СІК ГРУП Україна, 2013. – 293 с.»

ДОПОМІЖНА

1. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М. Андреева. – М.: Изд-во МГУ, 1996. – 416 с.
2. Лютенс Ф. Організаційна поведінка: Підручник для студентів / Ф. Лютенс. – К.: Основи, 2012. – 49 с.
3. Бурега В.В. Социально-адекватный менеджмент / В поисках новой парадигмы / В.В. Бурега. – К.: Издательство центр «Академия», 2001. – 272 с.
4. Бурега В.В. Управленческая деятельность: теория и практика

- профессии-графического исследования. Монография / В.В. Бурега. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2000. – 139 с.
5. Джуэлл Л. Индустриально-организационная психология. Учебник для вузов / Джуэлл Л. – СПб.: Питер, 2001. – 720 с.
 6. Истратова О.Н. Справочник психолога-консультанта организации / О.Н. Истратова, Т.В. Эксакусто. – Ростов н/Д: Феникс. 2006. – 683 с.
 7. Кричевский Р.Л. Если Вы – руководитель... Элементы психологии менеджмента в повседневной работе / Кричевский Р.Л. – М.: Дело, 1996. – 384 с.
 8. Кричевский Р.Л. Психология малой группы: теоретический и прикладной аспекты / Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М.. – М.: Изд-во МГУ, 1991. – 207 с.
 9. Лозниця В.С. Психологія менеджменту: Навчальний посібник \ Лозниця В.С. – К.: КНЕУ, 1997. – 248 с.
 10. Медико-психологический контроль на автомобильном транспорте: монография / Панченко О.А, Банчук Н.В., Кабанцева А.В. и др.; под. общ. ред. проф. О.А. Панченко. – ИПП «Контраст», 2017. – 288 с.
 11. Панченко О.А. Постстресові розлади в умовах громадянського протистояння. Український вісник психоневрології. 2017. Т. 25, Вип.1. С. 139-140.
 12. Панченко О.А., Березовский В.Н. Посттравматическое стрессовое расстройство в зоне проведения антитеррористической операции. Український вісник психоневрології. 2017. Т. 25, Вип.1. С. 115-116.
 13. Психологические аспекты отбора и проверки персонала / сост. Н.А. Литвинцева. – М.: Бизнес-школа, 1997. – 400 с.
 14. Резник С.Д. Организационное поведение : Деловые игры, тесты, конкретные ситуации / Резник С.Д. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 256 с.
 15. Самыгин С.И. Психология управления: Уч. пособие для студентов / Самыгин С.И., Столяренко Л.Д. – Р-н-Д.: Феникс, 1997. – 512 с.
 16. Семиченко В.А. Психология общения/ Семиченко В.А. – К., 1998.
 17. Скотт Д.Г. Конфликты и пути их преодоления / Скотт Д.Г. – К.; 1991.
 18. Столяренко Л.Д. Основы психологии / Столяренко Л.Д. – Ростов-на-Дону.; 1996.
 19. Тобиас Л. Психологическое консультирование и менеджмент / Тобиас Л. – М.; 1997. –25 с.
 20. Чернышев В.Н. Человек и персонал в управлении / Чернышев В.Н., Двинин А.П. – СПб.; Энергоиздат, 1997. – 568 с.
 21. Швалб Ю.М. Практична психологія в економіці та бізнесі / Швалб Ю.М., Данчева О.В. – Київ.; Лібра, 1998. – 270 с.

22. Швальбе В. Личность, карьера, успех: Психология бизнеса / Швальбе В., Швальбе Х. / Пер. с нем. – М.: Прогресс, 1993. – 230 с.
23. Шейнов В.П. Как управлять другими, как управлять собой (искусство менеджера) / Шейнов В.П. – Минск, 1997.
24. Щекин Г.В. Как эффективно управлять людьми: психология кадрового менеджмента: научно-практическое пособие / Щекин Г.В. – К.; 1999.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	3
Заплановані результати навчання	3
Структура навчальної дисципліни	5
Програма навчальної дисципліни	6
Теми практичних занять	11
Завдання для самостійної роботи	14
Теми рефератів	19
Питання до іспиту	21
Форми підсумкового контролю успішності студентів	24
Критерії оцінювання	25
Шкала за ECTS	26
Рекомендована література	27

Навчальне видання

**Василь Олександрович Лефтеров
Катерина Сергіївна Алексенцева-Тімченко**

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПОВЕДІНКА

Навчально-методичні рекомендації
(для студентів факультету психології,
політології та соціології)

Українською мовою

Підписано до друку 24.10.2019. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Cambria. Цифровий друк. Умовн. друк. арк. 1,9. Тираж 50
прим. Замовлення № 1810-20

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс» (Свідоцтво суб'єкта
видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02). Україна, м. Одеса,
65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777591 e-mail: fenix-
izd@ukr.net